

Допредикативна даність як умова судження про етичне

Максим Коцюба

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Київ)

Поширеним у сучасній філософії є уявлення про те, що етичне не можна визначати поза конституцією людського світу [Ренч 2010]. Але що насправді тоді означає – мислити етичне? Чи не є судження про етичне «звуженням», а отже, всього лиш випадком мовленнєвого слововжитку? І що є підставою або умовою такого судження? Одразу й можемо відповісти, що судження про етичне як належне мають висновуватись із переживання первинної самоданості світу, про яку йдеться феноменології. Тоді ми в змозі вести мову про етичне не як про висловлювання про нього за правилами мови, а як про граничні умови практик взагалі, що висновуються з очевидністю із життєсвіту.

У пізній період творчості Гусерля з'являється концепція «допредикативного», що формує «горизонт первинної очевидності світу» [Гусерль 2009]. Головне питання цієї книжки тоді наступне: який стосунок має безпосереднє переживання світу до самого судження, в якому артикулюється цей світ? Тобто чи передувє мовному судженню про світ щось до-мовне, тобто те, що уможливає його? І Гусерль стверджує, що для того, аби про щось «судити», це суще має бути у певний спосіб дане. Тобто судження про «щось» неможливе без того, аби його «як» не було феноменально даним (тобто з очевидністю). Тоді постає питання про умови доступу до такого досвіду. Чим є та «особлива рецептивність», яка уможливає розрізнення як таке? Йдеться про пра-розрізнення, приклад якого ми подибуємо у М. Мерло-Понті. Він вбачає умовою такої рецептивності наше тіло, яке забезпечує переплетіння зовнішнього («іншого») й внутрішнього («Я») і є способом переживання цієї подвоєності [Мерло-Понті 1945]. Воно і є найпершим розрізненням. Мерло-Понті визначає це як фундаментальний досвід «спів-існування» – це досвід «між», в якому поміж речей зовнішнього світу постає щось, що хоча й подібне до мене, схоже на мене, рухається подібно мені, але є принципово іншим – Інший.

Левінас продовжує ці інтуїції, безпосередньо не вказуючи на це, проводить опис досвіду етичного саме як допредикативного. Завданням є опис практик, які мають неусувний характер для людського світу – появу «іншого» (а саме як Іншого) в досвіді, що є етичним за своєю сутністю. Стосунок «Я – Інший» Левінас витлумачує як «ставлення до» (а не «ставлення з»), що ґрунтується на неусувній антропологічній асиметрії. Це розрізнення – у самій мові, але йому передує пра-розрізнення тілесне: «Тіло постійно оскаржує привілей, який приписують свідомості, привілей “визначати сенс” усього на світі» [Левінас 1990, с. 136]. Це ситуація особливої «близькості» (*proximité*), яка унеможливає «насилля інтенції» з боку Я; це «абсолютна присутність».

Близькість є «радикальною пасивністю» перед Обличчям Іншого, що є особливою тілесною рецептивністю. Це особлива тілесна гетеро-афікованість, коли Інший відкривається мені як нав'язлива ідея, як одержимість, яка домагається відповіді. Що забезпечує таку «присутність»? Тіло «чутливе» до афікування Іншим: спочатку як невідомим, але одразу ж вже як відомим, тобто як «якістю», яка не є сконструйованою Я, а належить йому – Іншому: «Чутливість зв'язує нас із чистою якістю (*qualité*), яка не має основи...» [Левінас 1990, с. 144]. І поява Іншого є одразу ставленням до нього – тобто етикою.

Ось що є передумовою «справжньої» етики чи досвіду етичного. Не предикативне судження, виражене у мовних пропозиціях, а особлива ситуація перебування у світі з Іншим, яка принципово не може бути «викарбувана у словах». Це досвід до-предикативний, але такий, що уможливає будь-які висловлювання, хоча і як часткові й можливі події досвіду. Отже, феноменологія говорить про первинну очевидність індивідуальних предметів, яка не просто темпорально передує мовленнєвому виразу, а й уможливає його.

Література:

1) Гусерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки / Едмунд Гусерль. – К.: ППІС, 2002, 2009. – 356 с.

2) Ренч Т. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія / Томас Ренч. – К.: Дух і Літера, 2010. – 348 с.

3) Lévinas E. Totalité et infini. Essai sur l'extériorité / Emmanuel Lévinas. – Paris, LGF, Le Livre de poche, coll. «Biblio-essais», 1990.

4) Merleau-Ponty M. Phénoménologie de la perception / M. Merleau-Ponty. – Paris: Gallimard, 1945. – 531 p.

Специфіка програмного коду як тексту

Олександр Манделіна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Київ)

Програмний код є структурним елементом нових медіа, невід'ємною частиною сучасної технологічної реальності, що існує у невидимий для користувача спосіб. Оскільки основою цієї нової реальності є цифрові технології, необхідним виявляється звернення до таких предметів дослідження, що є більш звичними для комп'ютерних наук. Нові медіа визначаються як такі, що є програмовними, це одна з їхніх ключових характеристик. Більше того, «програмування є первинним способом взаємодії з комп'ютером як із реччю» [Куртов 2014, с. 7]. Програмовність є невідчужуваною для нових медіа, оскільки ключовий медіум гіперсфери – це комп'ютер, який принципово визначається як єдність апаратної та програмуючої частини. Така програмовність здійснюється за допомогою мов програмування, які слугують посередником і засобом комунікації як між розробником і комп'ютером, так і між самими розробниками. На цих мовах пишуться тексти у вигляді програмного коду, який, в силу своєї динамічності, постає як мовлення. Технічні системи, що нас оточують, працюють за допомогою програмного забезпечення, а їхня поведінка прописана програмним кодом. І «хоча ці системи говорять різними мовами і переслідують різні цілі, вони поділяють спільний програмний синтаксис/код» у вигляді таких спільних моментів, як оператори управління, структури і типи даних, умовні оператори тощо [Манович 2011]. Тобто є сенс говорити про програмний код як окреме явище і досить визначену область потенційного аналізу. Тому, якщо ми прагнемо зрозуміти логіку нових медіа, нам необхідно звернутися до програмного